

Розділ 4. Стройова підготовка (8 години практичні).

Тема 1. Стройові прийоми і рух без зброї (5 годин практичні).

Питання 1. Завдання стройової підготовки.

Питання 2. Обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю.

Питання 3. Виконання команд "Ставай", "Рівняйсь", "Струнко", "Вільно".

Питання 4. Стройове положення. Повороти на місці.

Питання 5. Рух стройовим і похідним кроком.

Питання 6. Повороти під час руху. Виконання стройових прийомів і руху без зброї.

Питання 1. Завдання стройової підготовки.

Стройова підготовка є важливим чинником у сучасному бойовому навчанні, адже загартовує волю військовиків, сприяє дотриманню порядку й дисципліни, вдосконалює вміння володіти своїм тілом, розвиває увагу, спостережливість, колективізм і виконавчість.

Стройовий статут Збройних Сил України визначає:

- стройові прийоми і рухи без зброї та зі зброєю;
- строї підрозділів та військових частин у пішому порядку й на машинах; порядок виконання військового вітання;
- проведення стройового огляду;
- місце Бойового Прапора військової частини у строю, порядок його внесення і винесення;
- обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю та вимоги до їхнього стройового навчання.

Статут є обов'язковим для всіх військових частин, управлінь, штабів, організацій, установ і військових навчальних закладів.

Строї та управління ними

Стрій - визначене Стройовим статутом Збройних Сил України розміщення військовослужбовців, підрозділів і частин для їхніх спільних дій у пішому порядку та/або на машинах.

Елементи строю

Шеренга (однолава) - стрій, у якому військовослужбовці розміщені один біля одного на одній лінії.

Лінія машин - стрій, у якому машини розміщені на одній лінії одна біля одної.

Фланг - правий (лівий) край строю. Під час поворотів строю назви флангів не змінюються.

Фронт - бік строю, до якого військовослужбовці повернені обличчям, а машини - лобовою частиною.

Тильний бік строю - бік, протилежний фронту.

Інтервал - відстань по фронту між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

Дистанція - відстань у глибину між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

Ширина строю - відстань між флангами.

Глибина строю - відстань від першої шеренги (військовослужбовця, який стоїть попереду) до останньої шеренги (військовослужбовця, який стоїть позаду), а під час дій на машинах - відстань від першої лінії машин (машини, що стоять попереду) до останньої лінії машин (машини, що стоять позаду).

Двошеренговий стрій (дволава) - стрій, у якому військовослужбовці однієї шеренги (однолави) розміщені за військовослужбовцями іншої шеренги (однолави) на відстані одного кроку (витягнутої руки, покладеної долонею на плече військовослужбовця, який стоїть попереду). Шеренги (однолави) поділяються на першу та другу. Після повороту строю назви шеренг (дволав) не змінюються.

Ряд - два військовослужбовці, які стоять у двошеренговому (дволаві) строю один за одним. Якщо за військовослужбовцем першої шеренги (однолави) не стоїть військовослужбовець другої шеренги (однолави), такий ряд називається неповним; останній ряд завжди має бути повним. Після повороту двошеренгового строю (дволави) кругом військовослужбовець неповного ряду самостійно стає у першу шеренгу (однолаву). Одношеренговий (однолава) і двошеренговий (дволава) строї можуть бути зімкнутими або розімкнутими. У зімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах (однолавах) розміщені по фронту один від одного з інтервалами на ширину долоні між ліктями. У розімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах (однолавах) розміщені по фронту один від одного з інтервалами на один крок або з інтервалами, які визначає командир.

Колона - стрій, у якому військовослужбовці або підрозділи (машини) розміщені один (одна) за одним (одною) на дистанціях, установлених цим Статутом або командиром. Колони можуть бути вишикувані по одному, по два, по три, по чотири та більше військовослужбовців. Колони застосовують для шикування військовослужбовців, підрозділів і частин у розгорнутий або похідний стрій.

Розгорнутий стрій - стрій, у якому військовослужбовці, підрозділи (машини) вишикувані на одній лінії по фронту в одношеренговому строю (однолаві) чи двошеренговому строю (дволаві) (в лінію машин) або в лінію колон з інтервалами, встановленими цим Статутом чи командиром. Розгорнутий стрій застосовують для проведення перевірок, розподілу, оглядів, парадів, а також у інших відповідних випадках.

Похідний стрій - стрій, у якому підрозділ вишикуваний у колону або підрозділи в колонах вишикувані один за одним на дистанціях, установлених цим Статутом чи командиром. Похідний стрій застосовують для пересування

підрозділів, проходження урочистим маршем або з піснею та в інших відповідних випадках.

Напрямний - військовослужбовець (підрозділ, машина), який рухається на чолі строю визначеному напрямку. За напрямним повинні переміщуватися решта військовослужбовців (підрозділів, машин).

Замикаючий - військовослужбовець (підрозділ, машина), який рухається останнім у колоні.

Лінійний - військовослужбовець, призначений для позначення лінії шиккування підрозділів і частин, а також лінії проходження урочистим маршем.

Питання 2. Обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю.

Командир зобов'язаний:

- визначити місце, час, порядок шиккування, форму одягу та спорядження, а також озброєння і техніку; у разі потреби призначати спостерігача;
- перевіряти й знати у строю підлеглих свого підрозділу (підрозділів, частини), наявність озброєння, техніки, боєприпасів, засобів індивідуального захисту та шанцевого інструменту;
- перевіряти зовнішній вигляд підлеглих, а також спорядження і правильність його припасування;
- підтримувати дисципліну в строю і вимагати точного виконання підрозділами команд і сигналів, а військовослужбовцями - своїх обов'язків у строю;
- під час подання команд у пішому строю приймати стройове положення;
- проводити зовнішній огляд озброєння і техніки, якщо підрозділи шикуються з нею; перевіряти обладнання для перевезення особового складу та його справність, а також правильність кріплення матеріальної частини, яку перевозять; нагадувати особовому складові заходи безпеки; під час руху дотримуватися визначених дистанцій, швидкості та правил руху.

Військовослужбовець зобов'язаний:

- перевіряти справність своєї зброї, закріплених за ним озброєння й техніки, боєприпасів, засобів індивідуального захисту, шанцевого інструменту, обмундирування та спорядження;
- мати коротку охайну зачіску;
- акуратно заправляти обмундирування, правильно надягати та припасовувати спорядження, допомагати товаришеві усунути виявлені недоліки;
- знати своє місце в строю, ставати до строю швидко, без метушні; під час руху зберігати рівняння, інтервал і дистанцію; не виходити зі строю (машини) без дозволу;
- у строю без дозволу не розмовляти, дотримуватися цілковитої тиші; бути уважним до наказів (розпоряджень) і команд (сигналів) свого командира, виконувати їх швидко й точно, не заважаючи іншим;
- передавати накази (розпорядження), команди (сигнали) точно, гучно й чітко.

Попередня та виконавча команди

Команди поділяють на підготовчу та виконавчу, проте може застосовуватись лише виконавча команда.

Підготовчу команду подають чітко (виразно), гучно і протяжно, щоб військовослужбовці зрозуміли, яких дій вимагає від них командир. За підготовчою командою військовослужбовці, які перебувають у строю, приймають стройове положення, під час руху переходять на стройовий крок, а поза строєм повертаються в бік начальника й приймають стройове положення.

Виконавчу команду (далі вказану великими літерами) подають після паузи гучно, уривчасто й чітко. Таку команду здійснюють негайно і точно.

Щоб привернути увагу підрозділу або окремого військовослужбовця в підготовчій команді, у разі потреби, називається підрозділ або військове звання військовослужбовця. Наприклад: "Взвод (3-й взвод), - СТІЙ"; "Солдат Левченко, - обер-НИСЬ".

Під час виконання прийомів зі зброєю у підготовчій команді можна зазначити назву зброї, наприклад: "Автомати - на ГРУДИ".

Гучність голосу під час подання команди змінюється залежно від ширини і глибини строю, рапорт віддають чітко, без різкого підвищення голосу.

Щоб припинити виконання прийому, подають команду "ВІДСТАВИТИ". За цією командою приймають положення, яке було до виконання прийому.

Під час навчання допускають виконання зазначених у Статуті стройових прийомів і рухів за розподілом, а також з допомогою підготовчих вправ, наприклад: "Автомат - на груди, за розподілом: роби - РАЗ, роби - ДВА, роби - ТРИ"; "Праворуч, за розподілом: роби - РАЗ, роби - ДВА".

Питання 3. Виконання команд "Ставай", "Рівняйся", "Струнко", "Вільно".

Шикуння військовослужбовців, підрозділів здійснюють за командою "СТАВАЙ". За цією командою треба швидко стати в стрій на визначені Статутом інтервал і дистанцію, підбори поставити разом, а носки розвести по лінії фронту на ширину стопи; дивитися прямо перед собою.

Стройове положення приймають за командою "СТРУНКО".

За цією командою потрібно триматися прямо, без напруження, підбори поставити разом, а носки розвести по лінії фронту на ширину стопи; ноги в колінах випрямити, але не напружувати їх, груди підняти, а все тіло трохи подати вперед; живіт втягти; плечі розвернути; руки опустити так, щоб кисті, повернені долонями всередину, були збоку стегон, а напівзігнуті пальці торкалися стегна; голову тримати високо й прямо, не виставляючи підборіддя; дивитися перед собою; бути готовим до негайної дії.

Стройове положення на місці приймають без команди під час віддання й отримання наказу, доповіді, виконання Державного Гімну України, а також під час військового вітання й подання команд. За командою "ВІЛЬНО" потрібно

послабити в коліні праву або ліву ногу, але не можна рушати з місця, треба бути уважним і не розмовляти.

За командою "ЗАПРАВИТИСЬ", не залишаючи свого місця в строю, потрібно поправити зброю, обмундирування та спорядження; у разі потреби вийти зі строю - звернутися за дозволом до безпосереднього начальника; можна розмовляти й курити тільки з дозволу старшого командира.

Перед командою "ЗАПРАВИТИСЬ" подають команду "ВІЛЬНО".

Для зняття головних уборів подають команду "Головні убори (головний убір) - ЗНЯТИ", а для надягання - "Головні убори (головний убір) - НАДІТИ". У разі потреби поодинокі військовослужбовці знімають і надівають головні убори без команди.

Знятий головний убір потрібно тримати у лівій вільно опущеній руці кокардою вперед.

Без зброї або зі зброєю в положенні "за спину" головний убір знімають і надягають правою рукою, а зі зброєю в положенні "на ремінь", "на груди" і "до ноги" - лівою рукою. Якщо військовослужбовець з карабіном, то під час знімання головного убору в положенні "на плече" карабін попередньо беруть до ноги.

Питання 4. Стройове положення. Повороти на місці.

Повороти на місці виконують за командами: "Право-РУЧ", "Півоберта право-РУЧ", "Ліво-РУЧ", "Півоберта ліво-РУЧ", "Кру-ГОМ" ("Обер-НИСЬ").

Повороти виконують за командами: "Кру-ГОМ" ("Обер-НИСЬ") - на півкола, "Ліво-РУЧ" - на чверть кола, "Півоберта ліво-РУЧ" - на одну восьму кола і проводять у бік лівої руки на лівому підборі й на правому носку; "Право-РУЧ" і "Півоберта право-РУЧ" - у бік правої руки на правому підборі й на лівому носку.

Повороти виконують на два рахунки: на "раз" військовослужбовці повертаються у визначений бік, зберігаючи правильне положення корпусу та не згинаючи ніг у колінах, переносять вагу тіла на ногу, що попереду, на "два" - найкоротшим шляхом приставляють другу ногу.

Питання 5. Рух стройовим і похідним кроком.

Рух здійснюється кроком або бігом.

Нормальна швидкість руху кроком - 110-120 кроків за хвилину. Довжина кроку - 70-80 сантиметрів.

Нормальна швидкість руху бігом - 160-180 кроків за хвилину. Довжина кроку - 80-90 сантиметрів. Крок буває стройовий і похідний.

Стройовий крок застосовують під час проходження підрозділів урочистим маршем; виконання ними військового вітання під час руху; коли військовослужбовець підходить до начальника та відходить від нього; виходить зі строю та повертається на місце, а також під час занять зі стройової підготовки. Похідний крок застосовують у всіх інших випадках.

Рух стройовим кроком починають за командою "Стройовим кроком - РУШ", а рух похідним кроком - за командою "Кроком - РУШ".

За підготовчою командою слід подати корпус трохи вперед, перенести вагу тіла більше на праву ногу, зі збереженням стійкості; за виконавчою командою розпочати рух з лівої ноги повним кроком.

Під час руху стройовим кроком ногу з витягнутим уперед носком винести на висоту 15-20 сантиметрів від землі та поставити її твердо на всю стопу, піднімаючи водночас другу ногу.

Руками, починаючи від плеча, здійснювати рух біля тулуба: вперед - руки згинаються в ліктях так, щоб кисті піднімалися вище пряжки пояса на ширину долоні й на відстані долоні від тулуба до рівня ліктя; назад - до упору в плечовому суглобі. Пальці рук напівзігнуті.

Під час руху стройовим кроком голову та корпус тримати прямо, дивитися вперед.

Під час руху похідним кроком ногу виносити вільно, не відтягуючи носка, і ставити її на землю, як під час звичайної ходьби; руками здійснювати вільні рухи біля тулуба.

Під час руху похідним кроком за командою "СТРУНКО" потрібно перейти на стройовий крок, а за командою "ВІЛЬНО" - на похідний крок.

Рух бігом потрібно розпочинати за командою "Бігом - РУШ". Під час руху з місця за підготовчою командою корпус трохи подати вперед, руки напівзігнути, лікті трохи відвести назад; за виконавчою командою почати біг з лівої ноги, руками вільно рухати вперед і назад у такт бігу.

Для переходу під час руху з кроку на біг за підготовчою командою руки напівзігнути, лікті трохи відвести назад. Виконавчу команду подають одночасно з поставленням лівої ноги на землю. За цією командою правою ногою слід зробити крок і з лівої ноги розпочати рух бігом.

Для переходу від бігу на крок подають команду "Кроком - РУШ". Виконавчу команду подають одночасно з поставленням правої ноги на землю. За цією командою слід зробити ще два кроки бігом і з лівої ноги розпочати рух кроком. Позначення кроку (бігу) на місці здійснюють за командою "На місці, кроком (бігом) - РУШ" (під час руху - "НА МІСЦІ"). За цією командою крок потрібно позначати підніманням та опусканням ніг, а саме: ногу піднімати на 15-20 сантиметрів від землі й ставити її на землю від передньої частини стопи на всю підшву (під час бігу - на передню частину стопи); руками здійснювати рухи в такт кроку.

За командою "ПРЯМО", яку подають одночасно з поставленням лівої ноги на землю, зробити правою ногою ще один крок на місці й з лівої ноги розпочати рух повним кроком (бігом).

Для припинення руху подають команду, наприклад: "Солдате Петренко, - СТІЙ". За виконавчою командою, яку подають одночасно з поставленням правої або

лівої ноги на землю, потрібно зробити ще один крок і, приставивши ногу, прийняти стройове положення.

Для переміщення окремих військовослужбовців на кілька кроків убік подають команду, наприклад: "Солдате Гнатюк, - два кроки праворуч (ліворуч), кроком - РУШ". За цією командою військовослужбовець робить два кроки праворуч (ліворуч), приставляючи ногу після кожного кроку.

Для переміщення вперед або назад на кілька кроків подають команду, наприклад: "Два кроки вперед (назад), кроком - РУШ". За цією командою слід зробити два кроки вперед (назад) і приставити ногу.

Під час переміщення праворуч, ліворуч і назад рухи руками не здійснюють.

Питання 6. Повороти під час руху. Виконання стройових прийомів і руху без зброї.

Повороти під час руху кроком виконують за командами: "Право-РУЧ", "Півоберта право-РУЧ", "Ліво-РУЧ", "Півоберта ліво-РУЧ", "Кругом - РУШ" ("Обернись").

Для повороту праворуч і півоберта праворуч виконавчу команду подають одночасно з поставленням правої ноги на землю. За цією командою лівою ногою потрібно зробити крок, повернутися на носку лівої ноги, одночасно з поворотом винести праву ногу вперед і рухатися далі в новому напрямку.

Для повороту ліворуч і півоберта ліворуч виконавчу команду подають одночасно з поставленням лівої ноги на землю. За цією командою правою ногою слід зробити крок, повернутися на носку правої ноги, одночасно з поворотом винести ліву ногу вперед і рухатися далі в новому напрямку.

Для повороту кругом виконавчу команду подають одночасно з поставленням правої ноги на землю. За цією командою зробити ще один крок лівою ногою (на рахунок "раз"), витягти праву ногу на півкроку вперед, трохи ліворуч і, різко повернувшись у бік лівої руки на носках обох ніг (на рахунок "два"), рухатися далі з лівої ноги в новому напрямку (на рахунок "три").

Під час поворотів рух руками здійснюють у такт кроку.

Повороти та півоберти праворуч і ліворуч під час руху бігом виконують за тими самими командами, що й під час руху кроком, поворотом на одному місці на два рахунки в такт бігу. Поворот кругом під час бігу здійснюють у бік лівої руки на одному місці на чотири рахунки в такт бігу.

Викладач

В.К.Кучабський